

DOSADAŠNJI REZULTATI NA UZGOJU I SELEKCIJI U GOVEDARSTVU*

Iza nas su tri protekle godine u kojima je nakon uvođenja premije na mlijeko uzgojno-seleksijski rad dobio masovniji karakter.

Kao što je poznato rad na selekciji kod nas u SRH organiziran je od god. 1907/8. (Velika Gorica, Žabno i dr.) punih 60 godina. Rezultate toga rada mogli smo vidjeti 1966. u Vrbovcu i Kloštru Podravskom, 1967. u Bjelovaru i Buzetu, a ove godine ponovno u Buzetu, Vel. Gorici i Žabnu. Nemoguće je radi vremenskog ograničenja ulaziti u historijat ovog rada, njegovih uspona i padova, ali je radi ilustracije važno napomenuti, da je ipak sačuvano jezgro selekcioniranih rasplodnih goveda unatoč niza poteškoća, posebno ratnih razaranja zbog kojih je uništen veliki dio fonda goveda, pa tako i onog selekcioniranog. Preostali dio selekcioniranih goveda poslužio je nakon Oslobođenja kao osnova za formiranje govedarskih farma u Hrvatskoj, Vojvodini pa i Srbiji.

Uzgojno-seleksijski rad uglavnom uslijed nedostatka financijskih sredstava, pa i u vrijeme premiranja tova nije bio stimuliran. Neposredno pred donošenje Odluke o premiranju mlijeka rad na selekciji bio je ograničen na veoma mali broj rasplodnih goveda.

Pokušat ćemo prikazati stanje god. 1964. kada je prestala djelovati premija na tov, kao i god. 1965. i nadalje, tj. otkako je uvedena premija na mlijeko.

Podaci za godinu 1968. su nepotpuni. Kad budu obrađeni početkom naredne godine dat će jasniju sliku, jer će biti obuhvaćeni i rezultati prvih smotra posebno na područjima, gdje je rad na selekciji počeo godine 1965. i 1966. odnosno na onim područjima gdje je zaključen veći broj laktacija. Napominjem, da je ovaj rad izvođen u otežanim uvjetima; veoma komplikirana tržišna situacija (smanjenje izvoza, povećan uvoz, veoma niska potrošnja u zemlji), sušna godina i konačno prodor slinavke i šapa na naše područje.

Ako bismo upoređivali podatke o seleksijskom radu pet godina prije donošenja Odluke o premiji i danas vidjeli bismo ogromne razlike.

Godina	Broj krava i junica pod selekcijom	% od ukupnog broja krava i junica u SRH
1960.	32.833	4,8
1964.	2.272	0,3

Ovi podaci odnose se samo na privatni sektor.

1960. možemo smatrati usponom seleksijskog rada. To je bilo u vrijeme aktiviranja bivših stočarskih saveza, zatim je uslijedio pad, a to je period funkcioniranja premije na tov, koja je kao što je vidljivo destimulativno djelovala. Ovi podaci detaljnije su obrađeni prošle godine.

* Uvodni referat održan prigodom sastanka održanog 23. XII 1968. pri Stočarskom selekcijskom centru u Zagrebu.

Od god. 1965. nadalje raste broj krava pod selekcijom i prosječna muznost. Tako je 1966/67. krava mb. 303 na području »Agroprometa« Karlovac dala za 305 dana 7640 kg mlijeka, krava mb. 1960 PZ Đurđevac 6041 kg, krava mb. 494 PIK Nova Gradiška 5755, krava mb. 129 Remetinec 5541 kg, krava mb. 276 Bjelovar 5540 kg itd.

Prosječna proizvodnja matičnih krava u god. 1967. iznosila je 3145 kg mlijeka za 305 dana, a kontrolnih krava iznosi oko 2500 kg za 305 dana.

Analogno ovakvoj prosječnoj proizvodnji rastu i količine mlijeka koje se otkupljuju odnosno tržišni viškovi.

Za ilustraciju da navedemo Zagrebačku mljekaru, koja djeluje na najvećem otkupnom području Hrvatske, a neznatan joj je društveni sektor. Tako se otkup s društvenog sektora u god. 1964. od 19,700.000 litara smanjio godine 1967. na svega oko 8,700.000 litara. U isto vrijeme tj. god. 1964. otkup iz privatnog sektora iznosio je 40,000.000 litara, da bi u god. 1967. porastao na 63,000.000 litara. Slična situacija je i na drugim područjima.

Sve ovo ima normalno utjecaja i na kupovnu moć proizvođača kao i udovoljavanje obaveza prema društvenoj zajednici.

U rad na selekciji uključen je i veliki broj domaćinstava, što vjerojatno otežava solidniji selekcijski rad s obzirom na ogromno područje na kojem se nalaze. Tako je god. 1965. u taj rad bilo uključeno 63.000 domaćinstava, god. 1967. 67.000 domaćinstava, a ove godine čak 71.000 domaćinstava.

Napominjem, da je spomenuti broj domaćinstava na zaista velikom području, a obuhvaćeno je u zadnje vrijeme po pojedinim mljekarama. Danas se mlijeko otkupljuje na mnogim područjima, gdje se ranije nije nikada otkupljivalo (Banija, Kondu, Lika, Zagorje, Gorski Kotar, Žumberak, Dalmatinska Zagora, Istra i dr.). Ova akcija omogućena je izgradnjom nekih novih mljekarskih kapaciteta npr. Tvornice evaporiranog mlijeka u Karlovcu, kao i proširenjem asortimana nekih mljekara. Ova akcija također je omogućena i izgradnjom novih saobraćajnica, tako da su mnoga do nedavno zabačena sela uključena u tržište itd.

Napominjem izjave nekih predstavnika društveno-političkih organizacija, zastupnika i stručnjaka, koji smatraju ovu akciju značajnijom za nerazvijena područja od sredstava, koja im pritiču iz Naslova fonda nerazvijenih područja.

Uz to na opće poboljšanje stočnog fonda ima također značajni uticaj i oplodnja kvalitetnim rasplodnim bikovima na privatnom sektoru.

Godina	Ukupan broj krava i junica	Umjetno osjemenjeno	%	Prirodno osjemenjeno poznatim bikovima	%	Ukupno kvalitetna oplodnja	%	Nekontrolirana oplodnja	%
1965.	587.356	256.098	45,1	8.000	1,4	273.098	46,5	314.258	53,5
1966.	604.000	268.510	44,5	30.000	5,0	298.510	49,5	305.490	50,5
1967.	616.000	280.000	46,3	67.891	11,0	347.891	56,4	268.109	43,5
1968.	616.000	290.000	47,0	79.080	12,8	369.080	59,9	246.920	40,1

Ove podatke posebno u god. 1968. mogu potkrijepiti predstavnici centara za u. o., koji u zadnje vrijeme isporučuju znatno veće količine sperme, kao i veterinarske stanice, koje vrše osjemenjivanje. To ima znatan utjecaj i na kvalitetu teladi ne samo one koja ostaje u remontu, već i one koja ide u tov. Rezultati se odražavaju na konverziji hrane, brzini prirasta, randmanu i dr. Poboljšava se pasminski sastav goveda, povećavaju se okviri krava itd.

Kao što se poznato prilikom donošenja zakona o premiji za mlijeko Sabor SRH uvjetovao je istu samo za mlijeko, koje je proizvedeno od krava koje su oplodene bikovima poznatog porijekla.

U vezi s time održano je na području SRH 56 sastanaka u općinskim skupštinama, od česa u dvije općinske skupštine po tri sastanka, u 7 po dva, a u 37 po jedan sastanak. Istim sastancima prisustvovali su predstavnici nosioca kooperacije dotičnog područja, stručnih selekcijskih služba (agronomi, veterinari) mljekara, centara za umjetno osjemenjivanje kao i mnogi predstavnici društveno-političkih zajednica, zastupnici i poslanici.

Efekte pomenutog zakona ovih sastanaka i inače zalaganje stručnih služba radnih organizacija iz oblasti poljoprivrede i fondova općinskih skupština u periodu od god. 1964. do 1968., vide se po tome koliko je nabavljeno i upotrijebljeno za rasplod kvalitetnih bikova:

Godina	1964.	1965.	1966.	1967.	1968. za 9 mj.	Ukupno	Izlu- čeno	Nalazi se u rasplodu
Broj bikova	54	89	255	357	324	1.078	375	703

Ovi bikovi nabavljeni su: s privatnog sektora 663, a s društvenog 415, a nalaze se u rasplodu na područjima:

Regija	Broj bikova u prirodnom pripustu
Bjelovar	129
Karlovac	139
Osijek	140
Rijeka	22
Sisak	233
Split	5
Zagreb	35
Ukupno:	703

Ova akcija nabavke kvalitetnih bikova bila je neophodna za ona područja gdje iz objektivnih razloga nije moguće provoditi umjetno osjemenjivanje, a o čemu su prethodno raspravljali veterinarski i poljoprivredni stručnjaci.

U šest centara za umjetno osjemenjivanje nalazi se 151 rasplodni bik visoke genetske vrijednosti. Od navedenog broja bikova 81 je progeno testiran biološki, 17 na tip i oblik, 6 na tip, oblik i vime, 10 na meso i 4 na mlijeko.

U centrima za u. o., a u okviru udruženja veterinarskih stanica, radi se intenzivno na uvođenju dubokog smrzavanja sperme, što će omogućiti kvalitetniju i efikasniju oplodnju krava u našoj Republici.

Efekte ovakvog rada odrazili su se i na broju teladi od poznatih očeva. Uporedit ćemo god. 1966., kada nije bilo zakona o premiji, odnosno da mlijeko mora potjecati od krava osjemenjenih kvalitetnim bikovima, i ove godine za 9 mjeseci tj. godinu kada djeluje pomenuti zakon.

BROJNO STANJE TELADI OD KRAVA POD SELEKCIJOM

Godina	Registrirano teladi u prigojnim knjigama				
	Ukupno	Poznati očevi	%	Nepoznati očevi	%
1966.	49.998	18.370	36,7	31.618	63,3
1968.	51.728	40.520	78,0	11.205	22,0

Ovi podaci dokazuju nam da je dopuna zakona Sabora u odnosu na saveznu Odluku imala svoje opravdanje.

U toku ove godine iz kooperacije radi nepridržavanja pomenutog zakona izlučeno je iz kooperacije, pa i ostvarivanja premije više od 10.000 krava.

Poslovima kooperacije, pa time organizacije i selekcije, u našoj Republici bavi se 85 organizacija sa 122 ogranka. Od toga broja 5 su mljekare, 27 kooperacijske službe poljoprivredno industrijskih kombinata, 46 poljoprivrednih zadruga, 1 poljoprivredna i 1 veterinarska stanica, te 5 drugih organizacija.

U ovaj rad angažirano je i 55 stručnih služba, od česa:

a) službe poljoprivrednih kombinata	25
b) službe poljoprivrednih zadruga	14
c) službe poljoprivrednih stanica	10
d) službe veterinarskih stanica	6
e) i ostali	2

Neke službe obavljaju poslove za više organizacija — nosilaca kooperacije.

Rukovodioci tih služba imaju stručnu spremu:

a) poljoprivredni fakultet — veterinarski	44
b) viša stručna sprema	3
c) srednja stručna sprema	4

U službama koje obrađuju poslove selekcije za više organizacija a imaju veći broj krava pod selekcijom zaposleno je 27 matičara, koji isključivo rade na tim poslovima.

Stručna sprema ovih je slijedeća:

a) poljoprivredni ili veterinarski fakultet	6
b) srednja stručna sprema	14
c) niža stručna sprema	7

U 22 organizacije rade i posebni laboranti. Neki od njih ispituju postotak mlječne masti i za druge organizacije, dok za jedan dio organizacija ispituju mlijeko pojedine mljekare odnosno tamošnji laboranti.

Stručna sprema pomenutih laboranata je slijedeća:

a) poljoprivredni fakultet	6
b) viša stručna sprema	1
c) srednja stručna sprema	10
d) niža stručna sprema	5

Na ovim poslovima angažirano je 195 kontrolnih asistenata, i to sa:

a) fakultetskom i višom spremom	18
b) srednjom	48
c) nižom	44
d) osmogodišnjom školom	43
e) bez završene osmogodišnje škole	42

Iz ovih podataka je vidljivo da 28 služba nema matičara, a iste poslove obavljaju bilo rukovodioci stručnih služba ili pak neki kontrolni asistenti (koji imaju odgovarajuću stručnu spremu). Isto tako 33 službe nemaju specijalnog laboranta, te poslove kao što je naprijed rečeno obavljaju laboratoriji mljekare.

Veoma je loša kvalifikaciona struktura kontrolnih asistenata iako ih 18 ima čak i višu stručnu spremu, ali se to odnosi na manje organizacije.

U vezi s tim, a u duhu jednog člana prednacrtu Zakona o unapređenju stočarstva, kontrolni asistenti moraju imati stručnu spremu veterinarskog ili poljoprivrednog tehničara, odnosno oni, koji se na tom poslu nalaze valja da steknu odgovarajuću spremu prema specijalnom programu za kontrolne asistente.

Upravo je u toku doškolovanje 19-torice kontrolnih asistenata iz područja Republike na Višoj poljoprivrednoj školi u Križevcima. Osposobljavanje će se nastaviti.

Kao što je vidljivo najveće je pomanjkanje laboranata. Ovo ne samo radi ispitivanja masti u vezi sa selekcijom već i zbog komercijalne strane, koja je često predmet rasprava između nosioca kooperacije i proizvođača mlijeka. Postojanjem jedne neutralne službe — laboratorijske — taj problem vjerovatno bi otpao.

U proteklom periodu bilo je i određenih nedostataka — propusta i slabosti, i to objektivne i subjektivne naravi.

Bilo je podvojenih, a i sada ih ima, mišljenja, da li je sa selekcijom potrebno ići u širinu kako se je išlo uvođenjem premije? Međutim postavlja se pitanje, kako utvrditi početni kapacitet ako se ne kontrolira proizvodnja, može li se u mnoga prije pomenuta područja uvoziti rasplodna grla iz drugih područja, što je jedan od vidova poboljšanja pasminskog sastava? Smatra se, da se i kvalitetnom oplodnjom, normalnom ishranom i drugim zootehničkim zahvatima ova dva vida upotpunjavaju.

Radi ovih i drugih neriješenih pitanja, kao i nesigurnosti ovakvog rada dolazi i do česte fluktuacije osoblja zaposlenog na poslovima selekcije. Ovo se normalno odražava i na kvalitetu rada. Svemu ovome pogoduju i druge rasprave oko osiguranja premije — republika, općina. Nakon donošenja Saveznog budžeta i Odluke o premiji u našoj Republici vodi se rasprava po 3 mjeseca.

Mnogi su već prve godine postavljali pitanje, gdje su rezultati. Sve ono naprijed iznijeto samo je dio, i to početnih rezultata. Zemlje s razvijenim stočarstvom desetljećima su radile na selekciji i sada ubiru plodove i mi ih plaćamo kod uvoza rasplodnih grla.

Usljed neravnomjernog pritjecanja mlijeka ljetom—zimom, a što je uvijek često puta ishranom, ciklusom teljenja, lošim putovima, a vezano normalno mljekarskim kapacitetima, dolazi do tzv. redukcije otkupa mlijeka i po nekoliko dana u tjednu. Proizvođači s većim brojem krava — robni proizvođači — dolaze u veoma otežan položaj.

Plaćanje mlijeka pak je svojevrsan problem. To je u stvari lančana reakcija uslijed nedostatka obrtnih sredstava. Napominjem, da je priliv sredstava u ovoj godini iz Naslova mlijeka za mnoge proizvođače bio i jedini izvor prihoda.

Kao što je naprijed vidljivo u periodu god. 1965.—1968. otkupljen je veliki broj bikova za rasplod. Međutim promet rasplodnih junica sveden je na minimum.

Bilo je pokušaja, da se na tom planu nešto više učini. Mišljenje je, da su uvjeti oročavanja odnosno učešća što ih banke traže dosta nepovoljni. Neke organizacije, kao na području Vrbovca, Grubišnog Polja, Đurđevca i drugdje prije par godina uvezle su izvjestan broj rasplodnih junica iz Švicarske i Austrije. I tamošnji proizvođači — držaoci tih junica sada krava — nisu u mogućnosti prodati njihove direktne potomke. Za prodaju se nudi i veći broj rasplodnih junica iz društvenog sektora.

Ozbiljniji su pokušaji Zagrebačke mljekare, da na neka područja dodijeli veći broj rasplodnih junica — Sisak, Karlovac, Kutina i drugdje.

U god. 1969. proizvođači mlijeka i uzgajali rasplodnih goveda kao i selekcijska služba očekuju rješenje naprijed navedenih problema, kako bi se osigurao dugoročniji rad na unapređenju govedarske proizvodnje.

Vijesti

VII SEMINAR ZA MLJEKARSKU INDUSTRIJU U ZAGREBU

U Zagrebu se 13. i 14. februara 1969. održava VII Seminar za mljekarsku industriju. Na seminaru će se obrađivati problemi s područja kvalitete mlijeka i mlječnih proizvoda.

Predavanja će održati poznati stručnjaci iz gotovo svih republika, a obuhvatit će kvalitetu sirovog mlijeka do svih važnijih mlječnih proizvoda u našoj zemlji. Poslije predavanja održavat će se diskusije gdje će se moći iznijeti specifični problemi. Zato će ovaj seminar biti zanimljiv i koristan za stručnjake koji rade u mljekarama.

Seminar organizira Prehrambeno-tehnološki institut i Tehnološki fakultet u Zagrebu. Predavanja će se održavati u Zagrebu, Pierottieva ul. br. 6/I kat, soba 79.

Prijave za učestvovanje na seminaru podnose se Prehrambeno-tehnološkom institutu, Zagreb, Maksimirska 2.

Kotizacija po polazniku iznosi 400 nd (žiro račun 301-3-2243 kod Narodne banke) u koju je uključeno primanje štampanog materijala.

Iz domaće i strane štampe

IZ DOMAĆE I STRANE ŠTAMPE

Proizvodnja ementalca povećana za 20,88% — (No 92) 68—250 zadruga Mljekarskog saveza Thurgau obuhvaća 4930 poljoprivrednih proizvođača. Prema objavljenim podacima u proljeće 1968. ukupni broj krava na tom području iznosio je 65 446 (1. maja 1967. 63 626). Po poljoprivrednom domaćinstvu bilo je 13,27 krava. To je najveći prosjek za Švicarsku.

Predaja mlijeka povećala se u god. 1967/68. za 7,24%, tj. od 214 600 000 na 230 200 000 kg. Registrirano je malo sniženje u mjesnoj prodaji. Smanjila se količina centrifugiranog mlijeka za

6,89%, a istodobno se povećala za predaju u sir za 12,65%. Ova preorijentacija isplatila se siranama i podrumu za zrenje sira u Weinfeldenu.

Najviše se povećala proizvodnja ementalca, tj. za 20,88%, dok kod tilziškog sira tipičnog za Švicarsku nepovoljno je kao i prije utjecao uvoz.

»Premiere« nova vrst sira u Austriji — (No 92/68) — Ova nova vrst sira je već prispjela na tržište. To je sir s rupama sličan ementalcu. Nešto je drukčijeg okusa, tj. punog, mekše konzistencije i blage arome. Novi sir je tipično austrijski specijalitet. Recept za taj sir sastavio je salzburški sirarski savez.